

Wrocław, 28.1.2022

Dr hab. Joanna Szczęk, Prof. UWr
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Filologii Germańskiej
Pl. Nankiera 15b
50-140 Wrocław

Ocena

rozprawy doktorskiej p. mgr Agnieszki Pietrzak
pt. „Rechtsterminologie und Übersetzungsstrategien in Übersetzungen des polnischen
Strafgesetzbuches ins Deutsche”

P. mgr Agnieszka Pietrzak przedłożyła do oceny rozprawę doktorską pt. „Rechtsterminologie und Übersetzungsstrategien in Übersetzungen des polnischen Strafgesetzbuches ins Deutsche”. Praca liczy 231 numerowanych stron, składają się na nią wprowadzenie, sześć obszernych rozdziałów – wyraźnie wydzielone części teoretyczna (rozdziały 1-4) i badawcza (rozdział 5), wnioski (rozdział 6), bibliografia oraz streszczenia w trzech językach – język niemiecki, język polski, język angielski na stronach bez oznaczonej numeracji.

We wprowadzeniu Autorka kreśli tło dla swoich rozważań i uzasadnia wybór tematyki, formułuje pytania badawcze, omawia również budowę pracy. Część teoretyczną dysertacji stanowi obszerny rozdział piąty, w którym na wstępie zaprezentowane zostały założenia analizy, opis korpusu badawczego. Dopelnieniem i w mojej ocenie zasadniczą częścią rozprawy jest zawarta w rozdziale 5.2 kontrastywna analiza terminologii. Pracę zamykają wnioski, w których Autorka referuje wyniki badań, wskazuje na użyte strategie translatoryczne oraz zamieszcza część, w której wskazuje na aplikacyjny charakter uzyskanych wyników i możliwości ich zastosowania w praktyce dydaktycznej. Ponadto kreśli dalsze perspektywy badawcze we wskazanym obszarze.

Praca jest skonstruowana prawidłowo, proporcje między częścią teoretyczną i empiryczną są odpowiednie. Do rozważenia przez Autorkę i ew. korekty pozostawiam tytuł rozprawy w języku niemieckim – powtórzenie członu *Übersetzung(-)*. Może warto by było, w przypadku chęci opublikowania rozprawy skorzystać z określeń synonimicznych.

Dookreślenia wymaga również w mojej opinii tytuł rozdziału 1.2 – jest on nieco enigmatyczny. Stosownym uzupełnieniem byłoby wskazanie, co Autorka w tej części zawiera, np. *Definitionen* lub *Vergleich* itp. Podobnie enigmatycznie i dość szeroko brzmi tytuł rozdziału 2.1. Może warto by było go doprecyzować, np. *Zum Wesen der Fachsprachen*

... lub np. *Fachsprachen – Begriffsbestimmung*. Wątpliwości moje budzi również tytuł rozdziału 6.3 – rozumiem, że chodzi o wskazanie obszarów zastosowania jednak **wyników badań**, a nie samych wniosków, co zresztą potwierdza lektura tego rozdziału.

Wprowadzenie do rozprawy jest bardzo obszerne. Autorka omawia tu założenia zaprojektowanego przez siebie badania, lokując je w szerokiej perspektywie badawczej. Słusznie wskazuje tu na ewidentne luki badawcze oraz trudności wynikające z wykonywania czynności prawnych, a związane z koniecznością posługiwania się i praktycznego stosowania terminologii prawnej niemieckiej i polskiej. Autorka wymienia w tym kontekście nieliczne opracowania dot. wybranej przez Nią tematyki, co dodatkowo uzasadnia wybór przedmiotu badań.

Na stronie 8 znajdują się pytania badawcze. Są sformułowane prawidłowo i w mojej ocenie w pełni wyczerpują założenia analizy przeprowadzonej przez Autorkę. Metodologia i metodyka przyjęte na potrzeby przeprowadzenia analizy, które Doktorantka anonsuje we wprowadzeniu, są prawidłowe i zdają się w sposób optymalny zapewnić oczekiwane i wymierne wyniki.

Część teoretyczną rozprawy otwiera rozdział poświęcony terminologii. To bardzo solidne opracowanie i obszerny przegląd literatury przedmiotu o charakterze krytycznym, co świadczy o dużym odczytaniu Autorki. W rozdziale 1.2 prezentowany jest przegląd definicyjny pojęć *Begriff*, *Benennung*, *Terminus* i *Fachwort*. To bardzo istotna część rozprawy. Myślę, że można by było w tym miejscu zaproponować zestawienie tabelaryczne, co ułatwiłoby wskazanie różnic i uzasadniłoby dodatkowo celowość tej części pracy. Dodatkowo myślę, że byłoby istotne bardziej wyraźne uwypuklenie stanowiska Autorki w tym zakresie, wskazanie, które terminy przyjmuje na potrzeby analizy i wskazanie ich cech. Rozdział drugi zawiera podstawy teoretyczne dot. kluczowych dla rozprawy pojęć, mianowicie *Rechtssprache* i *Fachsprache*. Doktorantka rozpoczyna swoje rozważania od prezentacji przeglądu badań w obszarze języków specjalistycznych z podziałem na badania w Niemczech i w Polsce. To bardzo solidne opracowanie, w świetle którego Autorka kolejny raz potwierdza znakomitą znajomość literatury przedmiotu oraz umiejętności krytycznej analizy. Pewną wątpliwość budzi tu wskazanie państw jako obszarów badań. Czy nie byłoby może korzystnie, aby rozpatrywać te kwestie w kontekście badań germanistycznych i polonistycznych? I kolejne pytanie, które się pojawia w tym kontekście, dotyczy zaproponowanego przez Autorkę zawężenia li tylko do tych dwóch obszarów badań. Myślę, że na potrzeby ew. publikacji korzystnie wpłynęłoby na całość wyводу uwzględnienie badań z zakresu języków specjalistycznych również spoza obszaru Niemiec i Polski.

Na str. 20 znajdujemy definicję Hoffmanna (1976: 170), którą poprzedza stwierdzenie, że jest to jedna z najbardziej znanych definicji. W mojej ocenie jest to sformułowanie o zbyt dużym poziomie ogólności i ma charakter wartościujący. Nie podano bowiem podstaw takiego sformułowania. Ta sama kwestia dotyczy fragmentu dot. podziału języków specjalistycznych na tej samej stronie. Czy podstawą użycia tego typu sformułowań są dane statystyczne, np. wskaźniki bibliometryczne? Myślę, że w przypadku przygotowania rozprawy do druku, do czego gorąco zachęcam Autorkę, należałoby przemyśleć kwestię stosowania tego typu sformułowań w całej pracy.

Moje powyższe uwagi nie wpływają na spójność wyводу i wartość omawianego rozdziału dla całej rozprawy i powinny być traktowane jako pewne kwestie do przemyślenia.

W rozdziale 2.2 Doktorantka prezentuje przegląd stanu badań z zakresu terminu *Rechtsprache*. Przegląd jest spójny i w mojej ocenie kompletny. Autorka wykazuje się w opisie umiejętnościami krytycznego myślenia. W ramach uzupełnienia myślę, że byłoby korzystne dopełnienie przeglądu o publikacje autorstwa Rafała Szuberta¹, zwłaszcza ze względu na prezentowaną w nich perspektywę porównawczą.

Rozdział trzeci ma również charakter przeglądowy i dotyczy kwestii przekładoznawczych w obszarze języka specjalistycznego z zakresu prawa. Autorka rozpoczyna swoje rozważania od przeglądu koncepcji przekładu. To kolejny przykład na to, że p. mgr Pietrzak bardzo sprawnie i swobodnie porusza się w literaturze przedmiotu, dzięki czemu ta część pracy ma charakter swobodnego kompendium. Dopełnieniem jest charakterystyka badań ze wspomnianego zakresu w Niemczech i w Polsce. Myślę, że cennym uzupełnieniem byłaby w tym miejscu charakterystyka źródeł leksykograficznych niemiecko-polskich i polsko-niemieckich, która stanowiłaby dopełnienie opisu. Autorka wspomina również w małym stopniu publikacje o charakterze dydaktycznym – wspierające proces kształcenia tłumaczy i rozwijania kompetencji translatorskich. W mojej ocenie należałoby tu wskazać również na publikacje Artura Dariusza Kubackiego dotyczące tego obszaru, zwłaszcza antologii tekstów, oraz Lecha Zielińskiego, co wzbogaciłoby Jej rozważania. W kolejnych częściach Doktorantka zajmuje się omówieniem specyfiki przekładu w obszarze prawniczego języka specjalistycznego. To kolejne opracowanie o charakterze przeglądowym. Na str. 66 zamieszczono uwagi dot. funkcji tekstu w kontekście rozprawy i przedmiotu badań. Myślę, że należałoby tu przemyśleć kwestie związane z występowaniem funkcji wyrażania (*Funktion des Ausdrucks*) i jej znikomej roli w przeprowadzonej analizie. Wątpliwości budzi również sformułowanie na str. 67: „Die Textfunktion taucht auch nicht besonders oft in juristischen Texten auf.“, i to również w kontekście użycia czasownika *auftauchen*. To raczej teksty manifestują określoną funkcję, a nie odwrotnie.

Z punktu widzenia praktyki przekładu bardzo istotny jest rozdział 3.4, w którym Autorka refejduje wybrane problemy związane z przekładem w obszarze prawniczego języka specjalistycznego. Myślę, że poza wskazaniem na konkretne kwestie, które mogą być źródłem trudności, można by było pokusić się w tym miejscu o propozycje rozwiązań w tym zakresie. W katalogu trudności, które Autorka wymienia na stronie 69 brakuje wskazania na różnice systemowe, które niezależnie od rodzaju przekładu są kluczowe.

Kolejna kwestia, którą porusza Autorka, to niezgodność między niemieckim i polskim systemem prawnym. To oczywistość o charakterze naturalnym. Szkoda, że omówiono tę kwestię tylko na trzech przykładach.

W kolejnych rozdziałach Autorka omawia kwestie wariantowości języka niemieckiego i zróżnicowania regionalnego, zapożyczeń oraz wpływu łaciny na terminologię z omawianego obszaru. Cennym uzupełnieniem tych rozważań byłoby w mojej ocenie omówienie kwestii związanych z występowaniem internacjonalizmów, w tym stopnia ich występowania w prawniczym języku specjalistycznym. Następnie omówione zostały skróty oraz zagadnienie związane z występowaniem tzw. fałszywych przyjaciół tłumacza oraz dydaktyka prawniczego języka specjalistycznego. Wśród omawianych koncepcji kompetencji translatorskich brak monografii Anny Małgorzewicz: *Die Kompetenzen des Translators aus kognitiver und*

---

¹ Por. <http://www.ifg.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/bio/SzubertRafalPL.pdf>.

translationslinguistischer Sicht z 2012 r. Rozdział ten zawiera również przegląd programów kształcenia w polskich uczelniach wyższych pod kątem przedmiotów związanych z kształceniem kompetencji translatorskiej w zakresie prawniczego języka specjalistycznego. Myślę, że cennym uzupełnieniem tego przeglądu byłyby informacje na temat studiów podyplomowych kształcenia tłumaczy języka niemieckiego, których nieodłącznym komponentem są zajęcia z zakresu prawniczego języka specjalistycznego. Z obowiązku filologa nadmieniam, że użyty w tym kontekście niemiecki odpowiednik nazwy Uniwersytetu Wrocławskiego (*Universität Breslau*) nie jest prawidłowy. Oficjalna nazwa uczelni w języku niemieckim to *Universität Wrocław*.

W rozdziale 3.6 Autorka omawia materiały pomocnicze w pracy tłumacza z zakresu prawniczego języka specjalistycznego. Ta część ma również charakter przeglądowy i jest w mojej opinii kompletna.

Obszerny rozdział 4 rozprawy poświęcony jest ekwiwalencji i strategiom przekładu. I tu Autorka wykazuje się kolejny raz doskonałą znajomością literatury przedmiotu oraz umiejętnościami analitycznymi. Przegląd jest spójny i w mojej ocenie kompletny. Cennym jego dopełnieniem byłyby ew. rozważania związane z trudnościami w tym zakresie, zwłaszcza wskazanie na konkretne rozwiązania, które mogłyby być zastosowane w przekładzie.

Część teoretyczna pracy to w mojej opinii kompletne kompendium wiedzy w zakresie zagadnień związanych z przekładem w obszarze prawniczego języka specjalistycznego oraz bardzo solidne podstawa prezentowanego w części analitycznej badania.

Rozdział 5 otwiera część empiryczną. Autorka prezentuje tu założenia analizy oraz opisuje korpus badawczy. Myślę, że doprecyzowania wymaga sformułowanie zawarte na str. 126 – Autorka podaje, że to **wybrane terminy** są przedmiotem analizy. Należałoby tu doprecyzować, wg jakich kryteriów zostały wybrane. Następująca po części wstępnej analiza jest spójna, przeprowadzona przy pomocy adekwatnych i prawidłowych metod badawczych. Podkreślić należy również bardzo przejrzysty sposób prezentacji zastosowany przez Autorkę. Jest to bardzo gruntowna analiza korpusu badawczego w oparciu o opisane kryteria. Doktorantka ilustruje opisywane zjawiska przykładami z korpusu. Analiza jest przeprowadzona prawidłowo i bardzo dokładnie, w wielu miejscach wręcz akrybicznie, co świadczy o bogatych umiejętnościach analitycznych Doktorantki. Opisywane zjawiska językowe są trafnie analizowane, co pozwala na formułowanie prawidłowych wniosków częściowych.

Ostatni rozdział pracy to wnioski, w których Autorka referuje wyniki badania, prezentuje przegląd zastosowanych strategii przekładu oraz formułuje implikacje dydaktyczne. Wnioski są prawidłowe i ciekawe poznawczo. P. mgr Agnieszka Pietrzak doskonale radzi sobie z materiałem badawczym i w sposób syntetyczny i samodzielny omawia wyniki przeprowadzonej analizy. Wybrany model opisu i analizy wydaje się dobrze dobrany do przedmiotu badań. Autorka formułuje we wnioskach tezy zarówno natury ogólnej, jak i szczegółowe w odniesieniu do poszczególnych kryteriów analizy.

Rozprawę zamykają bardzo obszerny spis literatury, streszczenie w języku niemieckim, polskim i angielskim.

Praca jest napisana **bardzo poprawną niemczyzną, bardzo nieliczne** usterki językowe, gramatyczne, stylistyczne, interpunkcyjne oraz typograficzne zaznaczam w

manuskrypcie. W przypadku skierowania pracy do druku wskazane byłoby również, aby Autorka dokonała uściśleń w zakresie typografii.

W mojej ocenie dysertacja zawiera bardzo wiele cennych sformułowań, zwłaszcza w części poświęconej analizie korpusu i formułowanych wniosków. Z tego też powodu byłoby wskazane, aby po wprowadzeniu stosownych korekt i uzupełnień praca ukazała się drukiem. Ze swojej strony mogę Autorkę do tego serdecznie zachęcić. Decyzja ta pozostaje oczywiście w Jej dyspozycji.

Podsumowując uważam, że przedłożona do oceny praca p. mgr Agnieszki Pietrzak jest bardzo wartościowa pod względem poznawczym i naukowym i **zasługuje na wyróżnienie**. Sposób przeprowadzenia analizy i prowadzenia wywodu naukowego świadczą o dużej samodzielności i dojrzałości Autorki. Wskazane powyżej zastrzeżenia i uwagi krytyczne z mojej strony nie umniejszają walorów pracy. Stwierdzam również, że dysertacja stanowi istotny wkład w badania naukowe, zwłaszcza ze względu na badanie korpusowe i modelowy sposób analizy. Przeprowadzona analiza świadczy o posiadaniu przez Autorkę nie tylko ogólnej wiedzy językoznawczej, ale również umiejętności analitycznych. Dysertację oceniam bardzo pozytywnie, rozprawa **w pełni** spełnia podstawowe warunki stawiane pracom doktorskim określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

W związku z powyższym przedkładam Komisji Uniwersytetu Łódzkiego ds. Stopni Naukowych w Dyscyplinie Językoznawstwo wniosek o dopuszczenie p. mgr Agnieszki Pietrzak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jednocześnie przedkładam Komisji Uniwersytetu Łódzkiego ds. Stopni Naukowych w Dyscyplinie Językoznawstwo wniosek o wyróżnienie pracy.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jacek Sześć'.